

УДК 657:338.5

АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

ANALYSIS IN THE COST MANAGEMENT SYSTEM OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Верига Ю.А.

*кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Veriga Yustyna

*Candidate of Economic Sciences, Professor
of the Department of Finance, Banking and Taxation
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

Падусенко В.В.

*студентка
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Padusenko Vladyslava

*Student
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

Копоненко К.О.

*студентка
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Копоненко Катерина

*Student
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

У статті розглянуто важливість аналізу в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств. Визначені основні теоретичні питання проведення аналізу витрат сільськогосподарських підприємств. У статті досліджено аналіз в системі управління витратами на підприємствах, що спеціалізуються на виробництві сільськогосподарської продукції. Розкриті завдання аналізу та їх характеристика. Представлено послідовність проведення аналізу витрат підприємства. Здійснивши дане дослідження було зроблено висновки щодо проведення аналізу витрат та його важливості в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств. Для дослідження методики аналізу в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств було вивчено праці вчених-економістів України.

Ключові слова: аналіз, витрати, система управління витратами, сільськогосподарські підприємства, бухгалтерський облік, аналіз витрат, прибуток.

В статье рассмотрено важность анализа в системе управления затратами сельскохозяйственных предприятий. Определены основные теоретические вопросы проведения анализа затрат сельскохозяйственных предприятий. В статье исследованы анализ в системе управления затратами на предприятиях, специализирующихся на производстве сельскохозяйственной продукции. Раскрыты задачи анализа и их характеристика. Представлено последовательность проведения анализа затрат предприятия. Совершив данное исследование были сделаны выводы о проведении анализа затрат и его важности в системе управления затратами сельскохозяйственных предприятий. Для исследования методики анализа в системе управления затратами сельскохозяйственных предприятий было изучено работы ученых-экономистов Украины.

Ключевые слова: анализ, затраты, система управления затратами, сельскохозяйственные предприятия, бухгалтерский учет, анализ издержек, прибыль.

The article considers the importance of analysis in the cost management system of agricultural enterprises. The main theoretical issues of cost analysis of agricultural enterprises are identified. The article examines the analysis in the cost management system at enterprises specializing in the production of agricultural products. The tasks of analysis and their characteristics are revealed. The sequence of analysis of enterprise costs is presented. After conducting this study, conclusions were drawn on the cost analysis and its importance in the cost management system of agricultural enterprises. The works of Ukrainian economists were studied for study the methods of analysis in the cost management system of agricultural enterprises.

Keywords: analysis, costs, cost management system, agricultural enterprises, accounting, cost analysis, profit.

Постановка проблеми. Проблема управління витратами є однією з найактуальніших для кожного підприємства, адже від рівня і динаміки витрат залежать фінансові результати підприємства та його структурних підрозділів.

Кінцева мета будь-якого підприємства – одержання прибутку. Зважаючи на те, яку роль відіграють витрати у вирішенні цієї мети, постає потреба побудови ефективної системи управління витратами підприємства.

Важливу роль в даній системі відіграє аналіз, оскільки, завдяки аналізу витрат управлінський персонал підприємства забезпечений необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідженні аналізу витрат сільськогосподарських підприємств у своїх працях здійснили вчені: Кабак І.А., Борисюк І.О., Семеняка Я.В., Фостолович В.А., Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І., Гайдаєнко О., Малицька І. та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження проведення аналізу в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства обов'язково поєднується з витратами, які мають причинно-наслідковий зв'язок із доходами та результатами діяльності.

Кабак І.А. на основі проведеного ним дослідження теоретико-методологічних основ обліку і аналізу витрат зазначає, що «витрати – це вартість ресурсів, що використовуються в подальшому для отримання прибутку, чи досягнення інших цілей підприємства» [3, с. 28].

Витрати впливають на всю роботу підприємства, визнаючи ціноутворення, обсяги виробництва продукції, величину прибутку, показники фінансового стану, конкурентоспроможність продукції та підприємства загалом.

На нашу думку, витрати відіграють важливу роль у формуванні фінансових результатів підприємства, збільшуючи чи зменшуючи можливість отримання економічної вигоди у майбутньому.

Система управління витратами суттєво відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, орієнтованого на складання фінансової звітності.

На відмінну від бухгалтерського обліку, який відображає результати діяльності підприємства за минулий період, система управління витратами забезпечує контроль та аналіз поточної діяльності підрозділів, дозволяє виявити взаємозв'язок між рівнем витрат, обсягами виробництва й прибутком і на підставі цього оперативно планувати свою діяльність.

Борисюк І.О. та Семеняка Я.В., вважають, що система управління витратами сільськогосподарського підприємства є специфічною і характеризується певними ознаками, які наведені на рисунку 1 [1, с. 18].

В.А. Фостолович вважає, що у розробці загальної системи управління, до якої буде включено систему управління витратами, має бути узгоджена робота усіх наявних на підприємстві структурних підрозділів із розробкою міцних горизонтальних та вертикальних логістичних зв'язків із встановленням центрів відповідальності.

Наявність чітко відпрацьованої схеми зв'язків передачі інформації та взаємодії між структурними підрозділами підприємства визначає ефективність системи управління та системи контролю.

Завдяки таким зв'язкам оптимізується:

- рівень деталізації інформації про витрати в системі обліку та показниками калькулювання собівартості продукції;
- співвідношення між отриманими доходами і понесеними витратами;
- результатами діяльності та діями відповідальних за процеси осіб;
- співвідношення між ефективністю понесених витрат та точністю розрахунків у процесі планування потреб ресурсів;
- інше [5, с. 41].

Ми погоджуємося з думкою Борисюка І.О. та Семеняки Я.В., що система управління витратами на підприємстві, як і будь-яка система управління, складається з двох підсистем: тієї, яка управляє (суб'єкти управління), і тієї, якою управляють (об'єкти управління).

Рис. 1. Ознаки системи управління витратами

Суб'єкти та об'єкти управління наведені у таблиці 1 [1, с. 21].

Таблиця 1

Суб'єкти та об'єкти управління*

Суб'єкти	Об'єкти
власники	виробничі витрати
керівники	адміністративні витрати
менеджери	витрати на збут
спеціалісти	фінансові витрати
бухгалтери	витрати від участі в капіталі
інший персонал підприємства	інші витрати

*Доповнено авторами

Отже, за даними таблиці 1 можна дійти висновку, що суб'єкти управління витратами беруть участь у виконанні окремих функцій або елементів управління витратами, а об'єктами виступають різні витрати, їх абсолютний розмір, структура та динаміка.

На нашу думку, перевагами ефективного управління витратами сільськогосподарського підприємства можуть виступати:

- наявність своєчасної, достовірної та повної інформації про собівартість окремих видів продукції та їхні позиції на ринку порівняно з продукцією конкурентів;
- наявність ресурсів для гнучкого ціноутворення;
- прийняття управлінських рішень з використанням лише релевантної інформації;

– організація виробництва продукції, конкурентної щодо витрат цін.

Для забезпечення правильної організації обліку на підприємстві та прийняття ефективних управлінських рішень в майбутньому, необхідно проводити аналіз витрат підприємства, який відіграє велику роль в системі управління витратами.

Аналіз представляє собою систему методів дослідження показників діяльності підприємства або окремої його частини для узагальнення інформації про стан господарської діяльності підприємства та прийняття управлінських рішень щоб його покращити.

Метою аналізу витрат є:

- виявлення можливостей раціонального використання ресурсів, у інформаційному забезпеченні;
- оцінка досягнутих результатів щодо оптимізації витрат;
- прийняття керівництвом підприємства правильних управлінських рішень [4, с. 239].

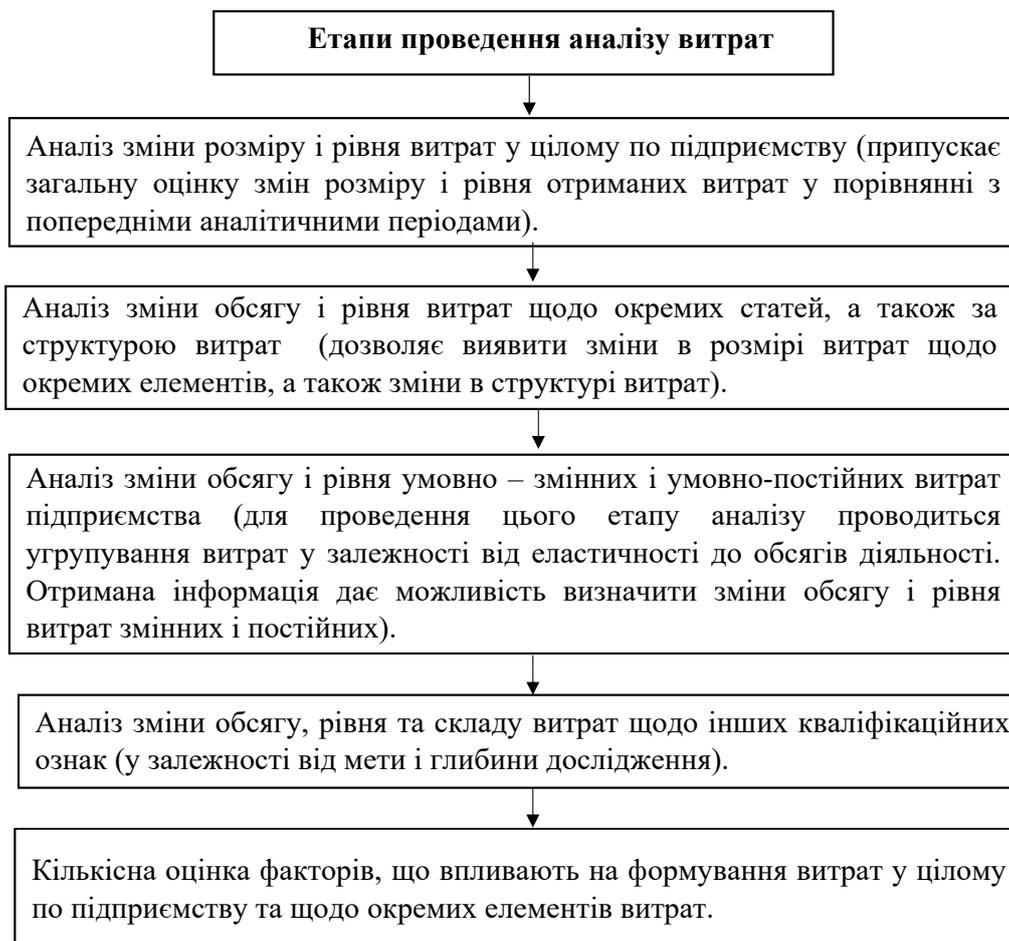
Основні завдання, які потрібно виконати підприємству для досягнення мети аналізу та їх повна характеристика наведені в таблиці 2, яка узагальнена за джерелом [4, с. 14].

Отже, за даними таблиці 2 можна дійти висновку, що при здійсненні аналізу витрат підприємства необхідно виконати шість завдань.

Вчені Гайдаєнко Ольга та Малицька Ірина у своїй роботі займалися дослідженням проведення аналізу витрат підприємства і зазначили,

Завдання аналізу та їх характеристика

Завдання	Характеристика
Оцінка фактичного стану господарювання	Передбачає встановлення рівня та об'єктивну характеристику економічних результатів, досягнутих підприємством чи окремими працівниками. Основним методом при цьому виступає порівняння, а базою порівняння різні показники.
Виявлення факторів, які спричинили відхилення фактичних показників від планових	Полягає у визначенні чинників, які позитивно чи негативно вплинули на результати господарської діяльності підприємства.
Визначення впливів різних факторів на результати господарювання	Досягається шляхом проведення факторного аналізу, для якого потрібно використовувати різні методи, що дасть змогу розрахувати величину впливу чинників на результативні показники.
Визначення резервів поліпшення наявного стану	Полягає у встановленні невикористаних господарських можливостей, наприклад, втрат робочого часу або трудових ресурсів. Головне призначення цього завдання – розрахунок суми понесених витрат підприємства у порівнянні з плановими даними внаслідок несприятливих чинників чи деяких прорахунків.
Об'єктивна оцінка ефективності виробничо-фінансової діяльності	Проявляється зокрема у визначенні прибутковості чи збитковості та конкурентоспроможності підприємства, оскільки це головні показники успішності будь-якого підприємства.
Розробка пропозицій за результатами аналізу	Використовується для прийняття оптимальних управлінських рішень та їх реалізації.

Рис. 2. Етапи проведення аналізу витрат

що доцільним є проведення аналізу витрат за наступними етапами, які передбачають проведення такої аналітичної роботи (рисунок 2) [2, с. 80–81].

Аналіз витрат сільськогосподарського підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності та розроблення планів його майбутнього розвитку, бо дає змогу виявити резерви зниження собівартості виробленої продукції і відповідно підвищення рентабельності підприємства.

Висновки. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств залежить від раціонального використання усіх видів ресурсів, що обумовлює необхідність переходу до єдиної системи управління витратами.

Управління витратами є досить важливим процесом, оскільки, рівень витрат багато в чому

визначає розмір прибутку і рентабельності підприємства, ефективність його господарської діяльності.

Велику роль в системі управління витратами відіграє аналіз витрат, який є видом управлінської діяльності та загальною функцією управління. Аналіз передуює прийняттю управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на основі наявної інформації, що допоможе підприємствам завдяки ефективному управлінню витратами отримати доходи та збільшити фінансові результати.

Отже, інформаційним джерелом для аналізу витрат є дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які є інформаційним забезпеченням аналізу витрат, на підставі яких приймаються ефективні управлінські рішення, що забезпечить конкурентоспроможність виробленої продукції та збільшить прибуток.

Література:

1. Борисюк І.О., Семеняка Я.В. Формування системи управління витратами підприємства. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. № 6. С. 15–23
2. Гайдаєнко Ольга, Малицька Ірина. Аналіз витрат підприємства та їх структуризація. *Облік. Економіка. Менеджмент: наукові нотатки*. 2018. № 1 (9). Частина 1. С. 79–84
3. Кабак І.А. Організаційно-методичні аспекти обліку і аналізу витрат виробництва продукції рослинництва на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. С. 26–33
4. Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І. Аналіз господарської діяльності: підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 245 с.
5. Фостолович В.А. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 36–45